

Úvodné slovo

14. júna 2006 sa, v súlade so Stanovami, konalo Valné zhromaždenie Nezávislého združenie ekonómov Slovenska - NEZES. Toho Združenia, ktoré sa začínalo formovať už v decembri roku 1989. V čase, keď sme pocítili spoločenské uvoľnenie a vycítili to, v čo sme dlhé desaťročia verili a nádejali sa: že príde čas, keď Slováci a Slovensko znova budú suverénnymi pánmi vo svojom dome. Toho združenia, ktoré pomáhalo formovať predstavy o samostatnej a výkonnejšej slovenskej ekonomike, o spravodlivejšej spoločnosti a dôstojnom mieste Slovenskej republiky v medzinárodných vzťahoch. Toho združenia a jeho predstaviteľov, ktorých odporcovia samostatnosti Slovenska a písalkovia katastrofických scenárov všemožne hanili, označovali za nacionalistov a podobne. Šovinisti a iredentisti z ich radov sa hrdia samonáplekami európanstva a svetoobčianstva. Mali a majú stále silné zdroje. A – médiá. Takže členovia a priaznivci NEZES i široká verejnosť sa opodstatnene pýta: čo robíte v NEZESe, že sa o Vás, okrem SILOČIAR, KULTÚRY a v poslednom čase v PREČO tak málo vie? A navyše sa za nezávislých ekonómov a analytikov začali označovať zrejmi príslušníci spolkov, ktoré zastávajú záujmy kdekoho, len nie národnostátne záujmy SR.

Odpovede na tieto a ďalšie otázky boli prednesené v Správe Rady NEZES za uplynulé volebné obdobie. Z nej jednoznačne vyplynulo, že činnosť Združenia, i napriek značným problémom celospoločenským i našim vnútorným, bola pestrá a pomerne bohatá. Popri bežných aktivitách, ku ktorým radíme konanie našich členov v občianskom živote v duchu cieľov a Stanov združenia, to boli pravidelné rokovania Rady NEZES a odborné rozpravy k najzávažnejším ekonomickým a sociálnym témam vnútroštátnym aj medzinárodným. Doma aj v zahraničí. K najvýznamnejším našim aktivitám sa radia semináre pre členov i širšiu odbornú verejnosť. K takým sa radia semináre o energetike, vodohospodárstve, stavebníctve, pôdohospodárstve, Európskej únii a a jej finančnom programe na roky 2007-2013. K ich odbornej úrovni prispeli okrem odborníkov z NEZES, fundovaní, aj medzinárodne známi odborníci, medzi nimi Július Binder, František Slávik, Július Hétharši, Peter Baco, Sergej Kozlík a iní.

Rada NEZES predložila a Valné zhromaždenie po rozprave prijalo návrhy na nových členov Rady, Revíznej komisie a Programu činnosti NEZES do roku 2008. Ide o ambiciózný program, ktorý o.i. obsahuje všestrannú podporu urýchlenému ekonomickému rozvoju Slovenska a dosiahnutiu priemernej úrovne EÚ do roku 2020, vybudovanie Inštitútu SR pre strategické štúdie, zorganizovanie medzinárodnej vedeckej konferencie *Slovensko v siločiarach Európy a sveta III*, rozšírenie pobočiek a členskej základne aj o odborníkov z hospodárskej praxe i z radov mladších generácií.

Veríme, že výsledky parlamentných volieb 17. júna 2006 a nová vládna koalícia: Smer-SD – SNS a ĽS HZDS môžu vytvoriť priaznivejšie predpoklady pre úspešné uskutočnenie ambiciózných zámerov NEZES na prospech celého Slovenska.

Ing. Ladislav Lysák, DrSc.

Ekonomický komentár

Švédska cesta k reformám

Víchor globalizácie zasiahol celú planétu. Vytvára konkurenčný tlak už nielen zo strany superveľmoci – USA, či Japonska, ale postupne cítiť obrovský nárast ekonomického potenciálu Číny, Indie a vďaka nerastno – energetickej bázy aj Ruska. Globalizácie nepochab ne urýchlila aj integračný proces v Európe. Zároveň vyvolala potrebu ekonomických reforiem, reagujúcich na dynamické zmeny vo svete v snahe udržať s nimi žraločie tempo. Tento proces je nezvratný a nepozná výnimky. Zasiahol nielen tzv. transformujúce sa ekonomiky, ale rovnako aj „lokomotívy Európy“, ako sú Nemecko a Francúzsko.

Čiastočná kapitulácia francúzskej vlády v záležitosti zmluvy o zamestnávaní mladých negatívne ovplyvnila aj proces ekonomických reforiem v krajine galského kohúta. Francúzi premrhali enormný politický kapitál na reformy do takej miery, že v snahe upokojiť rozbúrenú situáciu, zdá sa, stratili čo i len virtuálny vplyv na pracovný trh. Výsledok konfliktu sa prejavil v určitej všeobecnej malátnosti, ktorá doľahla na celú francúzsku spoločnosť.

Sociálny systém v Nemecku v období rokov 2003 – 2004 mal zasa svoj podiel na znížení ekonomickej výkonnosti, na čo ľudia reagovali príbrzdením osobnej spotreby. Rozdielny pohľad Nemcov na reformy nakoniec dotlačil dve najsilnejšie politické zoskupenia ku kompromisu a vytvoreniu spoločnej vlády.

Veľkú Britániu zasa brzdí v zavádzaní radikálnych reforiem, predovšetkým v transformácii všeobecnej zdravotníckej starostlivosti na individuálne potreby pacientov, napätie vo vnútri vládnej Labouristickej strany a nástup opozičných konzervatívov v boji o moc.

Uprostred týchto reformných zmätkov sa ukazuje, že existujú krajiny, kde ekonomické reformy fungujú a dokonca sa ukázali populárne. Jednou z nich je Švédsko. Definovanie konvenčnej múdrosti, spoločenských zvyklostí a adaptácie na mieru šitých prístupov, prinieslo krajine očakávaný úspech

Švédi majú jeden z najrozsiahlejších sociálnych systémov, založených na daňovej báze, na svete. Štatistiky OECD uvádzajú napr. Aj taký údaj, že Švédi každoročne čerpajú až 17 týždňov voľna, a to najmä kvôli dovolenke, chorobe a materskej starostlivosti. Napriek tomu švédska ekonomika

Rašo

zaznamenáva impozantnú makroekonomickú výkonnosť. V období rokov 1995 -2004 rástla produktivita práce v priemere ročnou sadzbou 2,5 percenta. Vyššou, ako napr. v USA. Po krátkom spomalení v roku 2003, rástol HDP v rokoch 2004 -5 už ročnou sadzbou 3 percentá. Pritom od roku 2004 klesala ročná inflácia. Pohybovala sa pod 1 percentom, čo bolo pod limitom, určeným centrálnou bankou. Úspechom švédskej vlády bolo tiež dosiahnutie štrukturálneho prebytku viac ako 1 percento HDP. Ako mohlo Švédsko dosiahnuť takéto výsledky?

Argumentovať rozhodnutím Švédska zostať mimo eurozóny by samo o sebe o sebe nevyznelo úplne presvedčivo a vyčerpávajúco. Výmenný kurz švédskej koruny voči euru bol totiž pozoruhodne stabilný (snáď s výnimkou r. 2000). Nominálne úrokové sadzby boli v priemere trochu nižšie ako v eurozóne, ale zasa nie natoľko, aby vysvetľovali rozdiel vo výkonnosti.

Môže byť teda úspech prisudzovaný švédskemu sociálnemu modelu? Pravdou je, že krajina sa riadi kombináciou vysokého stupňa sociálnej istoty a flexibility. Flexibilita v tomto prípade neznamená režim, v ktorom je ľahké zamestnať a prepustiť zamestnancov, ale je charakterizovaný sociálno-pracovnými programami, ambicióznymi rekvalifikačnými schémami, špeciálnymi programami na integrovanie ťažšie prispôsobivých uplatniť sa na trhu práce. Švédi majú jeden z najvyšších podielov na počte stredoškolsky a univerzitne vzdelaných ľudí na svete a sú tiež šampiónmi v dlhodobom životnom vzdelávaní. Vo Švédsku nie je flexibilný systém. Flexibilní sú predovšetkým ľudia.

Politika nepriamej podpory prináša veľa dlhodobých benefitov. Sotva by však mohla sama o sebe vysvetliť makroekonomický úspech krajiny počas posledných 10 rokov. Reálnejšie vysvetlenie ponúka švédsky všeobecný prístup, postoj k ekonomickým reformám. Zakomponovaním ekonomických reforiem do transparentnej ekonomickej stratégie sa Švédi vyvarovali nestálosti, neurčitosti zmien, ktoré sa javia ako akýsi toxický, vedľajší produkt.

V kontraste s inými európskymi vládami majú Švédi jasno v otázke svojich politických cieľov a nástrojov, ktoré využívajú na ich dosiahnutie. Predovšetkým očakávajú: vysoký stupeň zamestnanosti, sociálnej istoty, nízke mzdové rozdiely, kvalitné služby a štedrý sociálny systém.

Na druhej strane sú ochotní akceptovať: vyššie dane, pevné, priliehavé regulovanie pracovného trhu, fiškálny prebytok ako aj konzervatívnu menovú politiku.

Všetky švédske vlády po sebe následne v praxi implementovali neprijemné, obtiažne reformy do sociálnych systémov dôchodkov, do rozpočtu a trhu práce s cieľom znížiť infláciu, deregulovali aj výrobný trh.

Či sa to niekomu páči alebo nie je to dôsledná stratégia.

Porovnajme tento prístup s ekonomickým myslením v Nemecku, alebo Francúzsku.

Nemci dlho uprednostňovali americký štýl príjmov a korporatívnych daní spolu so švédskym štýlom verejného

sektora. Francúzska reforma pozostáva skôr zo série jednotlivých politických reklamných podpôr.

Švédsko ťaží predovšetkým z konsenzuálnej politickej kultúry. Teologické rozdelenie medzi anti-reformistických fundamentalistov a pravoverných v americkom štýle trhovej slobody, je oveľa menej vyslovované. Nedávno Strana stredu, ktorá je časťou opozičnej Aliancie pre Švédsko navrhla zmluvu o zamestnávaní mladých, podobnú francúzskej. Výsledok? Zdá sa, že stratila voličov a nebude sa podieľať na tvorbe vládneho vyhlásenia po septembrových voľbách.

Švédi neveria všetkému, ale ich debata o ekonomických reformách je jedna z najrozsiahlejších. Antireformné demonstrácie v uliciach Štokholmu sú nemysliteľné, pretože tvorcovia politiky vedia, že musia pripraviť podklady starostlivo a tvoriť efektívne koalície.

Dôvodom švédskeho ekonomického úspechu preto nie je len štedrý sociálny model, alebo múdra makroekonomická stratégia. Úspech Švédska nespočíva ani výlučne v politike, ktorú krajina uskutočňuje, ale ako bola ňou prijatá.

Žiadna ekonomika nie perfektná. V podmienkach makroekonomickej výkonnosti sa jej však Švédsko asi blíži.

Ing. Michal Rašo
ekonomický analytik

Rezervované pre makroekonomiku

Globalizácia v postmodernistickom svete

2. časť

Postmodernizmus je chápaný ako myšlienkové prekonanie modernizmu, ktorý vytvoril veľkú predstavu o svete a o pravidlách jeho ďalšieho vývoja, ktorá sa nikdy v praxi nikdy nepotvrdila a viedla k chybnému riešeniu dôležitých svetových problémov. Postmodernizmus sa postupne mení z kritického systému na svetozázor.

Globalizmus má veľký vplyv na utváranie uniformity sveta ako i na vytváranie kozmopolitného modelu politického rozhodovania. Nie je ničím zvláštnym stav, kedy sa proti snahám o zachovanie si vlastných koreňov, identity a plurality kultúr vzmáha ich protipól. Pre mnohé komunity stávajú ich skupinové, resp. národné hodnoty rovnocennými pre globálne hodnoty, niekedy dochádza až k ich preferovaniu a uprednostňovaniu. Vystáva obava, že bez zachovania diverzibility kultúr nastúpi obdobie stagnácie a duchovnej prázdnoty, i keď jedinečné hodnoty sa pri správnom prístupe môžu navzájom dopĺňať.

Vo vzťahu postmodernizmu a globalizačnej teórie dochádza k nezrovnalostiam v otázke chápania spoločnosti. Globalizmus vyzdvihuje do popredia „uniformované,, črty spoločenského vývoja, avšak postmodernizmus pokladá spoločnosť nie za globálnu uniformitu, ale práve za globálnu pluralitu súťažiacich a kooperujúcich kultúr a subkultúr.

Vyriešenie tohto problému si vyžaduje vzájomnú kooperáciu ideológií, keďže ani jedna osamotená

ideológia nie je a ani nemôže byť schopná pojať a podrobne a kvalitne vysvetliť takýto obraz sveta.

Možno aj z týchto dôvodov sa dnes značná pozornosť kritického pozorovania sústreďuje práve na globalizmus. Dochádza k na prvý pohľad rozporuplným procesom - svet sa stále viac snaží o unifikáciu a globalizáciu, ale zároveň kladie požiadavku riešení rešpektujúcich miestne, regionálne a národné tradície.

Na úspešné zvládnutie tohto procesu je potrebné, aby výchova a politika prešli od niekedy až sériových myšlienok k individuálnej tvorivosti, k rešpektovaniu osobitosti, sily génia loci a tzv. spirit of nations.

Globalizácia však so sebou nesie u negatívne následky, ako napr. živelné pohromy, ekologické deštrukcie, ľudské utrpenie, nadmerná polarizácia, anarchizmus v oblasti nezamestnanosti, drogovej problematiky ako i zločinnosti. S odstraňovaním takýchto negatívnych dôsledkov globalizmu sa často spája regionalizmus. Ide o snahu o tzv. pozitívny globalizmus ako proces zrušenia nežiaducich dôsledkov medzinárodnej centralizácie, znižovania dôsledkov západoeurópskej a americkej hegemonie a to napr. aj pôsobením na viaceré nadnárodné inštitúcie ako napr. Medzinárodný menový fond, Svetová banka,...

V závere by som sa chcela venovať budúceho vývoju sveta. Niet pochyb, že sa ani na začiatku 21. storočia nebude mať demokracia ako ideológia, ale i ako prax inú rovnocennú alternatívu, ktorá by vyzdvihovala i uplatňovala priamu účasť občanov na správe vecí verejných, myšlienku politickej, sociálnej rovnosti a i suverenity ľudu. K je nevyhnutný voľný prístup k informáciám spojený s možnosťou ich voľného šírenia. Problém sa črtá práve v prístupe modernizmu k informáciám a to práve z toho dôvodu, že modernizmus určitý druh informácií (ekonomické, technologicko-inovačné,...) považuje za tovar (v informačnej oblasti za tovar kľúčový), čo znamená, že prístup k nemu má len solventný, čiže ten ktorý si ho dokáže zaplatiť.

Na základe dostupných poznatkov sa vytvorili tri základné prognózy o ďalšom pokračovaní samotného vývoja sveta.

1, Scenár návratu do 19. storočia – počíta s aktivitami tzv. tretieho sveta na zlepšenie svojho postavenia. Táto prognóza je však úzko podmienená so úsilím o prerozdelenie doteraz vytvorených hodnôt bez ohľadom na ich ďalšiu produkciu a tak môže mať za následok celosvetovú krízu.

2, Scenár posunu sveta do 21. storočia - je založený na predpoklade, že štáty disponujúce s najnovšími a najefektívnejšími technológiami pomôžu rozvojovým krajinám či už ekonomicky, vedecky, finančne alebo kultúrne. Takýmto spôsobom by sa zachoval progresívny spôsob vývoja civilizácie, čo následne vytvorí politický systém podobný svetovému federalizmu so vzájomnej kooperácii hlavných svetových makroregiónov.

3, Scenár 20. storočia - v tomto prístupe sa zlučujú 3 alternatívy - vytvorenie multipolárneho medzinárodného systému (v ňom budú súťažiť o postavenie vo svete USA, Rusko, Čína, zjednotená Západná Európa a možno Brazília a India). Je však otázna forma tohto súťaženia. Podarí sa udržať hranica medzi súťažou a spoluprácou? Tak isto zaujímavá môže byť aj diskusia okolo moslimského sveta a jeho účasti.

- vytvorenie Ázijsko-centralistického sveta, kde bude dominovať svetu politicko-ekonomické zoskupenie ázijských štátov a to za predpokladu, že sa Európe nepodaria jej plány na zjednotenie a budú naďalej súperiť „dve Európy“.

- uplatnenie modelu politických zoskupení z čias druhej svetovej vojny, ktorého podstatou je situácia, kedy Japonsko, Nemecko poprípade aj niektorá z nových mocností budú súperiť s USA a Ruska, prípadne s ich novými spojencami.

Dnešné vyhliadky sveta nehovoria v prospech globalizácie v postmodernistickom svete. Jedným z dôvodov sa mi javí i fakt, že žiadny národ nie je tak uvedomelý, aby pochopil, že globalizácia neznamená stratu vlastnej identity (na čo som v práci poukazovala v kontexte s novovznikajúcimi štátmi), avšak na druhej strane pôsobenie alebo začlenenie sa do spoločných štruktúr nemusí vždy znamenať ďalšiu existenciu štátu s vlastnou identitou bez jurisdikcie nadnárodnej organizácie. Nemenným faktom zostáva, že v súčasnosti svetom hýbu najvyspelejšie štáty a ich ego a názory o ich nadradenosti často dotvárajú aj ich vojenskou silou.

Za zamyslenie stojí práve tretí variant vývoja 20. storočia, ktorý vôbec nezahŕňa globalizáciu v ani jednej zo svojich variantov.

V príspevku boli použité informácie z komentárov a úvah odbornej tlače ako i prof. Kolomana Ivaničku z FPVaMV UMB Banská Bystrica.

Tatiana Tokolyová

Medzinárodné politické vzťahy

Slovensko svoje príležitosti v Iraku premárnilo

Hrivík

Protisaddámovská koalícia v Iraku sa nezadržateľne sevrkáva. 13 spojencov USA už stiahlo svojich vojakov z Iraku (Španielsko, Holandsko, Portugalsko, Nový Zéland, Ukrajina, Gruzínsko, Filipíny a ďalší) a Taliansko, Japonsko a Poľsko majú odísť v priebehu nasledujúcich 12 mesiacov. Naproti tomu americký prezident G. Bush počas prekvapujúcej júnovej návštevy v Iraku ohlásil zotrvanie Američanov v krajine. Záujmy USA v Iraku majú strategický charakter, ich ekonomická

dimenzia je dominujúca. Aj tak si veľká väčšina Američanov myslí, že vyslanie vojakov do Iraku bola vážna chyba. Niet sa čomu čudovať. Od začiatku vojenskej invázie v marci 2003 zomrelo v Iraku vyše 2500 amerických vojakov a takmer každý deň pribúdajú ďalší.

Krajiny, ktoré stiahli alebo sťahujú svojich vojakov z Iraku, z Iraku neodchádzajú. Počas vojenského pôsobenia v krajine si dokázali vybudovať pevné pozície pre realizáciu svojich hospodárskych záujmov. Slovenská vláda, sťaby verný spojenec USA, zatiaľ vyčkáva na príležitosť v nádeji, že Slovensku niekto v Iraku niečo „prihrá“. Slovenskí predstavitelia zodpovední za vyslanie našich vojakov do Iraku, za výcvik príslušníkov irackých bezpečnostných síl na Slovensku alebo za poskytnutie „nepotrebných“ vojenskej techniky a munície Bagdadu zdarma, nešetria chválospevmi o slovenskom účinkovaní v tejto arabskej krajine. Účast' Slovenska v Iraku je viac-menej symbolická svojim relatívne úzkym zameraním v rekonštrukčnej, odmínovacej a humanitarnej oblasti, najmä však nízkou vojenskou početnosťou (105 vojakov), ktorú nevzala do úvahy ani americká administratíva vo svojom návrhu na zavedenie bezvízového styku s niektorými štátmi EÚ. Vláda SR pritom nebola schopná zabezpečiť účasť našej krajiny v medzinárodnom Programe rekonštrukcie Iraku. Zákazky v rámci tohto programu by uvítal ne jeden slovenský podnikateľ.

V Iraku pôsobí alebo obchoduje len zopár slovenských subjektov, čo nepokrýva existujúce možnosti. Naše investície do vojenskej a diplomatickej misie, ako i ďalšia pomoc Iraku, sú zatiaľ bez očakávaného efektu. Zlyhanie „iniciatív“ či prejavy neschopnosti slovenskej vlády a najmä vecne príslušných ministerstiev zahraničia, obrany a hospodárstva a agentúry SARIO, sú evidentné. Slovenská diplomacia nedokázala doteraz vytvoriť žiadny významný priestor na získanie obchodných zákaziek pre naše firmy. Oveľa aktívnejšie si v Iraku počínajú Česi, ktorých vojenské zastúpenie je výrazne skromnejšie ako naše. ČR získala významnú zákazku na výstavbu novej cementárne a je na dobrej ceste zúčastniť sa obnovy železníc vrátane výstavby nového železničného spojenia Bagdad – iracko-turecká hranica. Česi sa ďalej pripravujú na výstavbu viacerých elektrárenských komplexov, najmä malých a stredných vodných elektrární. Pri získavaní kontraktov Česku nezištne pomáha jeho diplomacia. Tá krátko po vojenskej invázii dokázala presadiť do Dočasnej irackej správy svojich odborníkov, ktorí následne sprostredkovali vstup českých firiem na iracký trh. My sme takýchto ľudí v Bagdade nemali a stále nemáme.

Vynechanie Slovenska z dôležitých projektov je spôsobené predovšetkým tým, že naši vládni predstavitelia dostatočne nelobovali priamo u irackých predstaviteľov v Bagdade, prípadne u amerických partnerov s vplyvom na rekonštrukciu Iraku. Dôvodom mohli byť aj obavy slovenských firiem o bezpečnosť, ktoré však nemožno považovať za rozhodujúci faktor. V Iraku sú aj relatívne bezpečné oblasti, najmä severné kurdske provincie. Práve tam otvorila ČR v máji tohto roku ako prvá európska krajina

svoje obchodné zastúpenie, čo podnikatelia mimoriadne oceňujú. A Slovensko zatiaľ hľadá možnosti pre svoje firmy najmä na kontraktčných veľtrhoch mimo Iraku.

SR svoje možnosti v prvej vlne rekonštrukcie Iraku premárnila. Krátko po vojenskej invázii do Iraku síce pripravila vlastný projekt *Obnova Iraku*, ktorý sa však skoro utlmil aj v dôsledku zlyhania slovenskej diplomacie. Podnikateľský priestor v Iraku však naďalej zostáva široký a zaujímavý. V ekonomickej oblasti potrebuje Irak najmä rekonštrukciu infraštruktúry inštitúcií, obnovu budov škôl a zdravotníckych zariadení, ako i nové vodárne a čističky. Súčasné aktivity agentúry SARIO, skôr nádejné avšak nevýrazné a málo účinné, sú viac-menej podobné tým, ktoré sme tu už v mali v rámci spomínaného neúspešného projektu obnovy Iraku. Bez kvalitnej, ofenzívnej a efektívnej diplomatickej misie, ktorá Slovensku v Iraku žiaľ chýba, sa každá aj sľubná slovenská aktivita zákonite stáva neúspešnou alebo zostáva iba v teoretickej rovine zbožných želaní. S týmto problémom sa už bude musieť rúzne vysporiadať nová slovenská vláda.

Ing. Pavol Hrivík, CSc.

Medzinárodné ekonomické vzťahy

Upevňovanie strategického partnerstva EÚ – India

Lysák

Rôzny stupeň vývoja a rozdiely medzi ekonomickými systémami Európskej únie a Indie, ktoré sú najväčšími svetovými demokraciami, dávajú dobré predpoklady pre rozvíjanie strategického partnerstva s dlhodobou perspektívou. Našou snahou je o obidvoch týchto systémoch našich čitateľov systematicky informovať.

India je dynamicky sa rozvíjajúcou veľmocou, bohatou na ľudské i surovinové zdroje. Jej územie skrýva bohaté zásoby ropy a plynu. Len nedávno, v roku 2004, britská firma Cairn Energy objavila niekoľko ropných nálezísk v Radžastane, z ktorých najväčšie obsahuje 500 miliónov barelov vyťažiteľných zásob. Liberalizácia dáva predpoklady odhalovania ďalších významných zdrojov. India sa tak v relatívne krátkom čase mení z rozvojového na rozvinutý štát a má reálne predpoklady stať sa do roku 2035 popri Číne a USA tretím vrcholom globálnej hospodárskej triády.

Zvyšujúca sa výkonnosť indického priemyslu, poľnohospodárstva a ďalších odvetví umožňuje dynamický rast zahraničného obchodu v regióne i v celosvetových reláciách. Obchod medzi štátmi EÚ a Indiu je toho jasným prejavom. Od roku 1980 do roku 2005 vzrástol na takmer desaťnásobok: z 4,4 mld. EUR na 40 mld. EUR. Obchod s EÚ predstavuje 22,4 % indického vývozu a 20,8 % dovozu. EÚ sa tak stala **najväčším obchodným partnerom**

Indie. Pravdou ale je, že tu pretrvávajú značná **nerovnováha**, keďže podiel Indie na ZO Európskej únie tvorí necelé jedno percento a India je v poradí obchodných partnerov EÚ až na 14. mieste! Tento údaj zároveň naznačuje nemalé rezervy v tejto oblasti. Pre obidve strany. Existuje tu totiž celý rad zložitých problémových miest (niektorí ich nazývajú výbušnými klastrami). Prístup na indický trh je doteraz nie jednoduchý. Hoci je tretím najväčším príjmom priamych zahraničných investícií (PZI) z EÚ, v r. 2003 to bolo 820 mil. EUR, bolo to len 0,2 % PZI EÚ. **India je až na 90. mieste v poradí prístupnosti na jej trh.** Postupne však dochádza aj v tejto oblasti k pozitívnym zmenám, keď sa otvára širší priestor pre zahraničných investorov. No centrálna vláda podporuje rovnako domácich podnikateľov a obmedzenia týkajúce sa vlastníctva sa výrazne nemenia.

V týchto súvislostiach Indovia radi pripomínajú, že v EÚ žije okolo 3 milióny Indov a celkovo v zahraničí ich žije vyše 20 miliónov. Vláda nie je spokojná s tým, že PZI od ich krajanov tvoria z celku len 1/10 alokovanú v Indii. Zriadila preto aj výbor, ktorý má priniesť zásadné zmeny. (Premiér IR M. Singh aj zdôraznil: *ak Indovia pomáhajú budovať konkurencieschopnosť Ameriky, prečo nemôžu robiť viac pre samotnú Indiu?*). Výbor už aj navrhol uplatňovať dvojité občianstvo a budú nasledovať ďalšie opatrenia.

Je pozoruhodné, že podiel Indie na celosvetovom obchode so službami v oblasti informačných technológií a externom zadávaní podnikových procesov dosahuje až 44 percent. Je to dôsledok toho, že sa stala významnou oblasťou záujmu európskych podnikov. Až 66 % z nich má predajcov so sídlom v Indii. Zároveň treba brať do úvahy kvalitatívne zmeny, keď zo strany zahraničných objednávateľov už neide iba o zadávanie jednoduchých programovacích úloh a služieb call centier. Stúpa totiž podiel zadávania komplexných podnikových procesov a poradenskej činnosti.

Intenzifikácia indo-afriických vzťahov púta na seba pozornosť rastúcim rozsahom a vysokou dynamikou. Vývoz Indie na tento kontinent za ostatné 4 roky vzrástol o takmer 40 %. A vzájomný obchod sa len za poslednú dekádu 20. storočia zvýšil päťnásobne – na 6,9 mld. USD.

Pohľady ekonómov (nielen ich) priťahuje aktívna príprava zóny voľného obchodu medzi Indiou a štátmi ASEAN. Po jej vstupe do platnosti už v júli 2006 sa očakáva mnohostranný rozvoj obchodu i širokej hospodárskej kooperácie celého regiónu.

India sformovala niektoré dvojstranné zóny voľného obchodu a dohodu o voľnom obchode so Sri Lankou a tiež dohodu o hospodárskej spolupráci (CECA) so Singapúrom. :

Pri posilňovaní vzťahov medzi EÚ a Indiou zohráva do istej miery svoju úlohu aj štipendijný program ERASMUS MUNDUS, ktorý má k dispozícii 33 mil. EUR a tiež katedra európskych štúdií J. Moneta na univerzite v Dillí. EÚ tak vytvára možnosti pre indických študentov, aby po skončení štúdia mohli pracovať pre transnacionálne spoločnosti na území Indie. Existujú nemalé možnosti pre

jednotlivé štáty EÚ s vybranými štátmi Indie v oblasti priemyslu, budovania rozsiahlej infraštruktúry, osobitne energetiky a dopravných sietí, vzdelávania, zdravotníckej starostlivosti na indickom vidieku (v Indii je vírusom HIV/AIDS nakazených 5,2 milióna ľudí). Snahu Európskej únie o intenzívnejšiu spoluprácu s Indiou potvrdila na tohtoročnom veľtrhu v Hannoveri nemecká kancelárka A. Merkelová, keď na stretnutí s indickým premiérom Manmohanom Singhom zdôraznila, že Nemecko chce počas svojho predsedníctva posilniť vzťahy s Indiou.

Bude preto užitočné i z hľadiska slovenskej ekonomiky a jej jednotlivých aktérov ak nová slovenská vláda bude venovať väčšiu pozornosť vzťahom s Indiou ako významným partnerom EÚ, ktorý bude v najbližších dekádach vo vysokej miere ovplyvňovať medzinárodné ekonomické vzťahy i v globálnom meradle.

Osobnosti

George Arthur Akerlof

sa narodil 17. júna 1940. Je profesorom ekonómie na kalifornskej univerzite v Berkeley a v poradí 18. laureátom Nobelovej ceny tejto univerzity. Pochádza z New Haven v Connecticute. Vyrastal počas Veľkej depresie v 30. rokoch. Bakalársky titul získal v roku 1962 na univerzite v Yale. O štyri roky neskôr ukončil doktorandské štúdium na Massachusetts Institute of Technology (MIT). Následne pôsobil na Indian Statistical Institute a prednášal na London School of Economics.

Najviac známy je pravdepodobne pre svoj článok „The Market for Lemons: Quality Uncertainty and the Market Mechanism“, ktorý bol publikovaný v Quaterly Journal of Economics v roku 1970. V tomto článku identifikoval Akerlof viacero problémov, ktoré môžu ovplyvniť trh, ktorý je charakteristický asymetrickými informáciami.

Akerlof získal Nobelovu cenu za ekonómiu spolu s ďalšími 2 americkými ekonómami (Michael Spence zo Stanford Business School; Joseph Stiglitz, bývalý hlavný ekonóm Svetovej banky) za rozpracovanie teórie trhov s nerovnomerným rozdelením informácií medzi ekonomickými subjektami. Túto teóriu rozpracovali ešte v 70. rokoch 20. storočia. Sú zaradovaní do novej keynesiánskej školy. Skúmali pretrvávajúce rozdiely v úrokových sadzbách v mestských a vidieckych oblastiach nerozvinutých krajín, existenciu obchodných sprostredkovateľov či uprednostňovanie vysoko zdaňovaných dividend pred zhodnocovaním akciového kapitálu. Tieto fenomény sa v štandardnej ekonómii považovali za ekonomicky neracionálne alebo neoptimálne. Príčinu existencie týchto javov nazvali „informačná asymetria“, ktorá predstavuje stav, keď niektoré ekonomické subjekty oplývajú lepšími informáciami ako iné subjekty na trhu. Vysvetľujú ako ekonomické subjekty s rozdielnym množstvom informácií ovplyvňujú rôzne trhy.

Akerlof ukázal, ako môže viesť informačná asymetria k nepriaznivému výberu, resp. k opačnému rozhodnutiu, než aké by vykonal rozhodujúci sa subjekt s dostatkom informácií. V dôsledku chýbajúceho poznania na strane kupujúcich začínajú podľa Akerlofa prevládať na trhu nekvalitní producenti. Ukázal, že ekonomické subjekty môžu byť silne motivované, aby prekonalí informačnú asymetriu. Mnohé inštitúcie vznikli práve preto, aby tento problém riešili, ako napríklad značky, ochranné známky, obchodné reťazce, franchising, atď.

redakcia

Mladí a veda

Pridaná hodnota v Slovenskej republike

Za najlepšie meradlo ekonomickej situácie v spoločnosti sa považuje hrubý domáci produkt (HDP), ktorý výstižne vypovedá o hospodárskej sile štátu. Štatistický úrad Slovenskej republiky (ŠÚ SR) zisťuje HDP podľa výrobnnej a spotrebnej metódy. Súčasťou výpočtu HDP prostredníctvom výrobnnej metódy je aj vyčíslenie pridanej hodnoty.

Hrubý domáci produkt a jeho zložky vykazuje ŠÚ SR v bežných trhových cenách príslušného roka, ako i v stálych cenách východiskového roka, ktorým je v Slovenskej republike rok 1995. V tomto prípade je HDP očistený o vplyv inflácie.

HDP v bežných i stálych cenách od roku 1998 neustále rastie, najvyšší reálny rast HDP bol dosiahnutý v roku 2004, a to 5,5 %. V prvom polroku 2005 bol podľa ŠÚ SR vytvorený HDP v hodnote 690,2 mld. Sk, čo predstavovalo reálny rast o 5,1 %.

V slovenskej ekonomike od roku 2001 po súčasnosť, v prípade výrobnnej metódy sa pridaná hodnota svojim podielom, ktorý predstavuje asi 90%, zúčastňuje na tvorbe HDP v najväčšom rozsahu. Najvyššiu úroveň dosiahla v roku 2004, kedy hodnota tohto ukazovateľa, podľa zistení ŠÚ SR, predstavovala 90,29%. Oproti roku 1998 vzrástla hrubá pridaná hodnota v bežných cenách o takmer 500 mld. Sk, čo v percentuálnom vyjadrení predstavuje 65,5%.

Hrubá pridaná hodnota, podobne ako HDP, je indikátorom ekonomickej situácie v každom štáte. Od HDP sa odlišuje tým, že berie ohľad na novovytvorenú hodnotu, ktorá je v cenách výrobcov. Pridaná hodnota je jedným z hlavných kritérií výkonnosti ekonomiky, regiónov, odvetví i firiem. Vyjadruje v syntetickej podobe účinnosť použitia výrobných faktorov a ďalších inštitucionálnych faktorov v ekonomike. Zvyšovanie podielu pridanej hodnoty na hrubej produkcii je predpokladom udržania vysokého tempa rastu ekonomiky a tým aj rastu celkovej ekonomickej úrovne štátu a jeho regiónov.

Vplyvom štrukturálnych zmien, ku ktorým došlo v ekonomike SR sa mení podiel jednotlivých odvetví na tvorbe pridanej hodnoty. V období rokov 1998 – 2004 bol zaznamenaný pokles v odvetví pôdohospodárstva o 1,4 percentuálneho bodu. Hrubá pridaná hodnota v roku 2004

(48 151 mil. Sk) vzrástla oproti roku 1998 o 10 536 mil. Sk. V období od roku 1998 až po rok 2002 odvetvie priemyslu a stavebníctva pokleslo z 34,6% na 31,8%, čo bolo spôsobené najmä poklesom v odvetví priemyslu, pri súčasnom náraste finančných a obchodných služieb. V ďalších rokoch tento podiel mierne vzrástol. Odvetvie služieb má na štruktúre pridanej hodnoty podľa odvetví najväčší podiel. Priemerná hodnota ukazovateľa pridanej hodnoty v sledovanom období v odvetví služieb je 63,6 %. Čo sa týka služieb, najvyšší prírastok podľa prepočtov NBS, v rokoch 1998 až 2002 bol v kategórii Finančných služieb, kde hodnota tohto ukazovateľa vzrástla o 3,7 percentuálneho bodu.

V prípade tvorby pridanej hodnoty v jednotlivých regiónoch SR, vytvára Bratislavský kraj až 1/4 pridanej hodnoty v rámci SR, hrubý domáci produkt na obyvateľa tu predstavuje 230,57 % priemeru SR. Medzi hlavné dôvody patria najväčší prílev priamych zahraničných investícií, najvyššia priemerná mzda a najnižšia miera nezamestnanosti. Ostatné regióny sú v tvorbe pridanej hodnoty a HDP na obyvateľa oveľa slabšie. Nasleduje Košický kraj, ktorý tvorí 12,88 % pridanej hodnoty SR, má druhý najväčší objem prílevu priamych zahraničných investícií a tiež druhú najvyššiu priemernú mzdu. V objeme HDP na obyvateľa ho však predbehol Trnavský kraj. Naopak najhoršia situácia je v Prešovskom kraji, ktorý z uvedených ukazovateľov vykazuje najhoršie výsledky, okrem miery nezamestnanosti. Najvyššiu mieru evidovanej nezamestnanosti má Banskobystrický a Košický kraj.

V porovnaní s priemerom Európskej únie, v prvom štvrtroku 2005 dosiahla SR v ukazovateli pridaná hodnota priaznivejšie výsledky, keď tento ukazovateľ medziročne vzrástol o 7,9 %, kým v celej EÚ podľa údajov Eurostatu iba o 1,6 %. Vyšší rast pridanej hodnoty zaznamenalo iba Lotyšsko, a to 8,1 %.

Podľa politikov Európskej únie aby sa zabránilo delokalizácií do štátov s nízkou mzdou/nízkymi daňami je potrebné zameriavať sa na poznatky a pridanú hodnotu obsiahnutú v produktoch. Tento cieľ je možné dosiahnuť prostredníctvom proaktívnej vzdelávacej politiky, kombinovanej s výskumom a vývojom.

Článok je súčasťou výskumnej úlohy VEGA č.1/2592/05, „Optimalizácia odvetvovej skladby pridanej hodnoty.“

Ing. Katarína Adámková

Európska únia

Zasadala Európska Rada 15. – 16. 6. 2006, Brusel

Milko

Na úrovni hláv štátov EÚ zasadala Európska Rada v Bruseli v dňoch 15. a 16. júna 2006. Slovenskú delegáciu viedol M. Dzurinda a E. Kukan (15.6.).

Štvrtkové zasadanie začalo tradičným stretnutím s prezidentom Európskeho parlamentu (EP) J. Borrellom. Spolkový kancelár Rakúska W. Schüssel, ako šéf predsedajúcej krajiny EÚ konštatoval, že v rozhovore s prezidentom EP je potrebné prediskutovať všetky témy týkajúce sa dneška i zajtrajška Únie. J. Borrell vo svojom prejave vyjadril obavu zo stavu, v ktorom sa Únia nachádza. Problémom je efektívnosť a legitímnosť EÚ, nejestvuje rozhodnutie o budúcnosti Ústavnej zmluvy (ÚZ), ani alternatívny plán. Ľudia majú obavy z globalizácie a čoraz menej ju vnímajú ako príležitosť. Sociálne a imigračné systémy sú pod tlakom, zdražujú sa energie a i. Aj nasledujúce vlny rozšírenia naplňajú ľudí obavami. EP zastáva názor, že ďalšie rozšírenie po Bulharsku a Rumunsku nebude možné v rámci Zmluvy z Nice, čo zvyšuje potrebu ústavnej reformy. EP vyzval, aby bol do konca roku 2007 prijatý jasný koncept o budúcnosti ÚZ a aby sa riešenie našlo pred novými voľbami do EP v roku 2009. Preto je nevyhnutné pokračovať v ratifikácii ÚZ a zachovať inštitucionálny model ÚZ. EP je proti čiastkovej aplikácii elementov z ÚZ, je potrebné ju vnímať ako celok. Po prejave prezidenta EP sa začalo prvé pracovné stretnutie ER. Rakúske predsedníctvo ohlásilo ako tému diskusie budúcnosť Európy a ústavný proces. V úvode W. Schüssel povedal, že aj keď je veľa vyhlásení, že EÚ je v kríze, veľa vecí ide správnym smerom, napr. dohoda o Finančnej perspektíve, smernica o službách, podpora malých a stredných podnikov alebo vytvorenie 2 mil. pracovných miest od posledného roka. Hovoríme o tom, čo sme dosiahli, stimulujeme optimizmus. Ústavný proces má význam, je potrebné ho analyzovať a predložiť myšlienky. Široký konsenzus sa dosiahol o predĺžení obdobia reflexie, ale je dobré prijať dvojité, súbežné prístup (two-track). Najprv sa treba pozrieť na konkrétne projekty realizovateľné teraz - subsidiarita, transparentnosť, oblasť „better regulation“; následne treba realizovať druhý, ústavný proces – ratifikácia ÚZ v niektorých ČK pokračuje. Mali by sme hľadiť na budúce nemecké predsedníctvo a požiadať kancelárku Merkelovú predložiť po dôkladných konzultáciách v júni 2007 správu. Bola by to správa o aktuálnom stave, ale tiež by načrtávala možný vývoj. V druhej polovici roku 2007 by sa mohlo pristúpiť ku konečnému rozhodnutiu o osude vylepšenej zmluvy. Rakúsky kancelár povedal, že hovoril s mnohými partnermi a je tu všeobecné porozumenie, že bremeno treba rozložiť na viac predsedníckych krajín, aby každý mohol prispieť. Celý summit priniesol v otázkach o budúcom usporiadaní Európy dohodu o tzv. „two-track“ prístupe – súbežne sa budú realizovať konkrétne projekty nevyžadujúce zmenu základných zmlúv a zároveň viesť debata o ďalšom postupe pri ÚZ v rámci predĺženého obdobia reflexie. Rozhodnutie

vo veci budúceho ústavného usporiadania EÚ bolo teda opäť odložené. Debata o ďalšom postupe pri ÚZ vyvrcholí v júni 2007, kedy Nemecko pripraví pre summit správu aj s náčrtom možného postupu. ER správu preskúma a navrhne kroky, ktoré by sa mali realizovať do konca roku 2008. Cieľom je pripraviť novú podobu EÚ pred rokom 2009 a voľbami do EP, voľbou novej Komisie a začatím debaty o Finančnej perspektíve.

Pri rozširovaní EÚ sa väčšina krajín postavila proti snahe Francúzska posilniť význam absorpčnej kapacity únie až na úroveň nového kritéria. Diskusia k tejto otázke bude pokračovať počas Fínskeho predsedníctva v 2. polroku 2006.

Rozdeľujúca diskusia o rozšírení eurozóny – úspešne o Slovinsku a neúspešne o Litve – procedurálne vedená v rámci Rady vo formáte hláv štátov a vlád, poukázala na potrebu presných kritérií pre členstvo v eurozóne. Možno konštatovať, že súčasný skôr skeptický postoj k rozširovaniu sa do určitej miery prenáša aj do ďalších oblastí integrácie, kam ešte nie sú nové ČK začlenené (Schengenský priestor, eurozóna) a bude potrebné energické angažovanie sa a sústavné pripomínanie týchto tém, aby sme sa stali členmi aj týchto zoskupení a naplno využili výhody integrácie.

Diskusie predsedov vlád o energetike ukázali, že počínajúc Radou v Hampton Court, sa tejto problematike venuje neustála pozornosť. Výsledky diskusie sa premietli aj do záverov ER. Vyplýva z nich, že je potrebné vytvorenie energetickej politiky pre Európu a preto je potrebné, aby na pracovných formáciách Rady bol prediskutovaný Prioritný akčný plán a stanovený časový harmonogram jej vypracovania. Ďalej ER privítala spoločný dokument Komisie a vysokého splnomocnenca týkajúci sa vonkajšej energetickej politiky. Všetky dostupné politiky a nástroje by sa mali využívať na zabezpečenie strategických partnerstiev s hlavnými producentnými krajinami, ako napr. uzatvorenie Energetickej charty a Tranzitného protokolu, dohodu o energetike s Ruskom, lepšie využívanie mechanizmu európskej susedskej politiky, hľadanie a zabezpečenie diverzifikácie energetických zdrojov a ich prenosových trás a pod.

Zo záverov vyplýva pre Slovensko, aby si pripravilo stanoviská a pozície pre formulovanie energetickej politiky Spoločenstva, definovala strategické pozície, ktoré chce presadzovať pri rokovaníach s Ruskom, pri rokovaníach o Energetickej charte a Tranzitnom protokole, vyprofilovalo si vzťah k Zmluve o energetickom spoločenstve v juhovýchodnej Európe a pod.

Ing. Ivan Milko, CSc.